

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

МЕЛЬНИКОВА ОКСАНА СЕРГІЇВНА

УДК 33.004:628.1(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ
КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ**

Спеціальність: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Донбаській національній академії будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України (м. Макіївка).

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент

Сєвка Вікторія Геннадіївна,

Інститут економіки промисловості Національної академії наук України, докторант (м. Донецьк).

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Костирко Лідія Андріївна,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри фінансів (м. Луганськ);

кандидат економічних наук, професор

Осипенко Іван Миколайович,

Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, професор кафедри менеджменту у невиробничій сфері (м. Донецьк).

Захист відбудеться *« 25 » лютого 2010 р. о « 13 » годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12, в залі засідань Вченої ради (конференц-зал № 1).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12.

Автореферат розісланий *« 25 » січня 2010 р.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.В. Момот

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування житлово-комунального господарства в сучасних умовах дозволило одержати ряд позитивних результатів у розвитку комунальних підприємств водопостачання, а саме: оновлення нормативної бази, децентралізація тарифоутворення, збільшення повноважень органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання, поступове впровадження енергозберігаючих технологій. Разом з тим, тенденція до погіршення стану комунальних підприємств водопостачання і зниження якості їх послуг зберігається. У таких умовах особливої актуальності набуває достовірність визначення відхилень, порушень і диспропорцій у діяльності підприємств та правильність вибору напрямів управлінських рішень щодо їх усунення. Найбільш придатною для вирішення вказаних проблем є економічна діагностика, можливість та умови здійснення якої для комунальних підприємств водопостачання вимагають уточнення.

Теоретичному і практичному обґрунтуванню шляхів реформування житлово-комунального господарства присвячені праці В.Н. Амітана, О.Ю. Амосова, О.І. Амоші, А.Є. Ачкасова, І.О. Бланка, Гжегожа В. Колодко, О.В. Долгальнової, В.В. Дорофійенка, Г.О. Крамаренко, Т.Д. Лепейко, В.О. Онищенко, І.М. Осипенка, І.М. Писаревського, В.П. Решетіло, В.Г. Сєвки, В.І. Тітяєва та інших. Значущість математичних моделей для дослідження проблем підприємств доведена П.Т. Бубенком, М.М. Глазовим, Г.Б. Клейнером, Г.В. Ковалевським, А.В. Крушевським, Т.В. Момот, М. Портером, Г. Саймоном, В.І. Сергієнком, В.І. Торкатюком, Р.Б. Тяном, М. Фридменом, Р. Фрішем, Л.М. Шутенком. Методологічна база економічної діагностики розроблена О.Ф. Баранниковим, Т.Б. Бердніковою, А.С. Вартановим, М.І. Вороніним, О.О. Гетьманом, О.Г. Дмитрієвою, Н.М. Євдокимовою, О.П. Закорко, А.Т. Зубом, В.В. Леонтєвим, А.В. Кірієнком, Е.М. Коротковим, Л.А. Костирко, Л.М. Крепким, П. Самуельсоном, В.М. Шаповалом.

Сформована вченими теоретико-методологічна база дозволила визначити предмет та об'єкт економічної діагностики, сферу її застосування й напрями, узагальнити систему методів. Однак вказані елементи запропоновані для суб'єктів господарювання в конкурентному середовищі та не враховують особливості діяльності комунальних підприємств водопостачання, що відрізняються технологічною прив'язкою до конкретних споживачів, значною ресурсо- і фондомісткістю, структурою управління та переважно є природними монополіями.

У цьому зв'язку подальшого наукового обґрунтування потребує організаційно-аналітичне забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання як основи розробки програми їх оздоровлення. Вищезазначене обумовило актуальність, мету та завдання дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна

робота виконана відповідно до планів науково-дослідної роботи Донбаської національної академії будівництва і архітектури на 2004-2010 рр. у межах держбюджетних тем: «Створення нових науково-технічних та економічних засад для підвищення ефективності функціонування житлово-комунального комплексу і капітального будівництва» (ДР № 0106U002951, 2006 р.) – запропоновано авторський підхід та здійснено економічну діагностику діяльності підприємств водопостачання Донецької області; «Теоретико-методологічні засади інтенсифікації розвитку містообслуговуючої сфери (на прикладі житлово-комунального господарства)» (ДР № 0109U003036, 2009 р.) – розроблено програму оздоровлення комунальних підприємств водопостачання; госпрозрахункових тем: «Стратегія соціально-економічного розвитку м. Макіївка до 2015 року» (ДР № 0105U001956, 2005 р.) – обґрунтовано методологічні засади організаційного забезпечення реалізації стратегії; «Здійснення техніко-економічного обґрунтування доцільності інвестицій міжнародних фінансових установ у розвиток комунального підприємства та складання бізнес-плану на основі економічного діагностування» (ДР № 0108U004152, 2007 р.) – сформовано систему показників попередньої діагностики, обґрунтовано підходи до встановлення діагнозу і вибору оздоровчих дій невідкладного характеру, проведено поетапну економічну діагностику та розроблено бізнес-план для отримання цільового фінансування; «Розроблення бізнес-плану та проведення економічного діагностування підприємства міського господарства» (ДР № 0108U004154, 2007 р.; ДР № 0108U004155, 2007 р.) – встановлено підходи до розробки діагностичного профілю і діагностичної картки. Здобувачем взято участь у розробці Державної цільової програми «Питна вода України до 2015 року (для населених пунктів Донецької області)» – виконано підрозділ 2.1 «Сучасний стан системи водопостачання і водовідведення міст: постановка проблем».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування організаційно-аналітичного забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання як основи розробки програми їх оздоровлення.

Реалізація поставленої мети дослідження передбачає розв'язання таких завдань:

узагальнити теоретичні підходи до проведення економічної діагностики як процесу встановлення діагнозу економічної системи;

визначити особливості комунальних підприємств водопостачання для вибору напрямів економічної діагностики і формування системи показників;

встановити послідовність проведення економічної діагностики для комунальних підприємств водопостачання;

систематизувати аналітичне забезпечення поетапної діагностики комунальних підприємств водопостачання;

обґрунтувати необхідність і підходи до розробки діагностичного профілю і ді-

агностичної картки підприємства;

удосконалити організаційне забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання;

запропонувати прикладні аспекти використання результатів економічної діагностики при розробці бізнес-планів для отримання цільового фінансування;

розробити програму оздоровлення комунальних підприємств водопостачання на основі результатів економічної діагностики.

Об'єктом дослідження є процес проведення економічної діагностики для комунальних підприємств водопостачання та використання її результатів.

Предметом дослідження є інструменти організаційного і аналітичного забезпечення економічної діагностики.

Методи дослідження. З метою досягнення поставлених наукових завдань використано *системний підхід* при узагальненні теоретичних засад економічної діагностики як процесу встановлення діагнозу економічної системи, обґрунтуванні послідовності проведення економічної діагностики для підприємств комунального водопостачання; *методи логіко-теоретичного узагальнення, класифікації і порівняльних характеристик* при визначенні напрямків економічної діагностики, особливостей комунальних підприємств водопостачання; *економіко-математичне моделювання* для формування діагнозу і блоків оздоровчих дій; *економіко-статистичні методи* для аналізу показників економічної діагностики, зокрема: *спостереження, порівняння, групування* при виявленні і зіставленні проблем комунальних підприємств водопостачання, *кореляційний аналіз* для побудови діагностичного профілю. При розробці програми оздоровлення комунальних підприємств водопостачання використано *програмно-цільовий метод*.

Інформаційною базою дослідження стала наукова монографічна література, статті науковців у періодичних виданнях, законодавчі та нормативні акти України, дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики у Донецькій області, Головного управління житлово-комунального господарства Донецької обласної державної адміністрації, фінансова і статистична звітність комунальних підприємств водопостачання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні доцільності, напрямів, аналітичного забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання як основи управлінських рішень щодо їх оздоровлення, розробці теоретичних і методичних аспектів використання результатів економічної діагностики. Наукова новизна результатів дослідження, що виносяться на захист, полягає у наступному:

удосконалено:

порядок проведення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання, що на відміну від існуючих, враховує етап попередньої діаг-

ностики, який дозволяє здійснити вибір оздоровчих заходів невідкладного характеру та обґрунтувати систему показників;

прийоми аналізу результатів попередньої діагностики за допомогою використання матричного обчислення при постановці діагнозу за статусом, формою і динамікою показників, що дозволило встановити підсумковий діагноз стану підприємства;

підходи до розробки діагностичного профілю за рахунок встановлення щільності зв'язку між значеннями показників за напрямками економічної діагностики та поєднання їх зі ступенем порушення стану підприємств, що дозволило створити діагностичну картку як засіб посилення контролю за виконанням оздоровчих заходів;

систему організаційного забезпечення економічної діагностики за рахунок встановлення чіткої процедури вибору функцій і завдань, виконавців, термінів та засобів контролю для підвищення якості послуг підприємства;

дістали подальшого розвитку:

поняття «економічна діагностика» як процес встановлення діагнозу економічної системи на основі аналізу показників стану з метою подальшого виявлення причин та наслідків стану, що склався, і формування комплексу заходів та дій щодо попередження, усунення, поліпшення; визначення діагнозу як узагальнюючого сформульованого висновку щодо стану економічної системи дозволило обумовлювати подальші організаційні дії;

обґрунтування напрямів проведення поглибленої економічної діагностики для комунальних підприємств водопостачання за рахунок виявлення особливостей в їх економічній, фінансовій, цінovій, організаційно-управлінській діяльності, інвестиційно-інноваційному та техніко-технологічному забезпеченні, що дозволило розробити послідовність діагностики і здійснити вибір системи показників;

послідовність розробки бізнес-планів за рахунок виділення окремого блоку економічної діагностики, що дозволило більш точно оцінити економічну ефективність проектів та фінансові можливості комунальних підприємств водопостачання щодо їх реалізації;

напрями оздоровлення комунальних підприємств водопостачання за рахунок виявлення внутрішніх резервів підприємства при проведенні діагностики та обґрунтування заходів організаційного, управлінського, фінансового характеру, що дозволило розробити програму оздоровлення комунального підприємства водопостачання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, які захищаються в дисертації, доведені до рівня конкретних практичних рекомендацій та є внеском у розвиток комунальних підприємств водопостачання та галузі загалом.

Основні положення дисертації використані при розробці Державної цільової програми «Питна вода України до 2015 року (для населених пунктів Донецької об-

ласті)» (акт впровадження Головного управління житлово-комунального господарства Донецької обласної державної адміністрації № 107 від 15.09.2008 р., на основі проведення економічної діагностики виявлені проблеми та перспективи розвитку підприємств водопостачання); Стратегії соціально-економічного розвитку м. Макіївка до 2015 року (акт впровадження від 15.12.2005 р. та довідка № 105/07-05 Макіївської міської ради; розроблена програма оздоровлення водного господарства міста та організаційне забезпечення її реалізації).

Одержані наукові результати впроваджені в практику роботи ряду підприємств Донецької області, а саме: КП «Макіївський міськводоканал» (акт впровадження № 107-2/2 від 30.08.2007 р.; проведено економічну діагностику, складено діагностичну картку, здійснено техніко-економічне обґрунтування інвестицій в розвиток комунального підприємства та розроблено бізнес-план); КП «Сніжнеміськспецтранс» (акт впровадження № 107-1 від 28.02.2007 р.; визначено послідовність проведення економічної діагностики та систему показників); КП «Сніжнянське автотранспортне підприємство 11412» (акт впровадження № 107-2/1 від 26.03.2007 р.; проведено діагностику ролі підприємства у соціально-економічному розвитку міста); Управління комунальної власності та міського господарства м. Торез (акт впровадження № 108-2 КЦА від 15.09.2008 р.; побудовано діагностичний профіль за результатами економічної діагностики).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Донбаської національної академії будівництва і архітектури при викладанні дисциплін «Економіка водного господарства», «Економічна діагностика» (довідка № 4-06/5-32 від 24.04.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові розробки, науково-методичні рекомендації, що наведені в дисертації, одержані автором особисто. Із наукових ідей, одержаних у співавторстві, на захист винесені лише ті, що належать власне здобувачу. Внесок в колективні роботи конкретизований у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та були схвалені на круглому столі «Проблемні питання формування стратегії соціально-економічного розвитку промислового міста» (м. Макіївка, 2005 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми планування та виробництва в умовах переходу до ринку» (м. Алушта, 2006 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Инновационная модель развития промышленного региона: проекты, управление, результаты» (м. Донецьк, 2007 р.), VI та VII Міжнародній науковій конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Будинки і конструкції з використанням нових матеріалів» (м. Макіївка, 2007 р., 2008 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування житлово-комунального господарства в Україні» (м. Слов'янськ, 2008 р.), I Міжнародній науково-практичній

конференції «Научно-техническое творчество молодежи – путь к обществу, основанному на знаниях» (м. Москва, 2009 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 14 наукових праць – 7 статей у фахових виданнях, 7 тез за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 4,2 друк. арк., особисто автору належить 2,85 друк. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, викладених на 268 сторінках. Робота містить 36 таблиць та 23 рисунки на 67 сторінках, з яких 28 займають усю площу сторінки, 17 додатків на 72 сторінках, список використаних джерел з 216 назв на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** розкрито актуальність теми дисертаційної роботи, визначено її мету та завдання, сформульовано об'єкт, предмет і методи дослідження, встановлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У розділі 1 «**Концептуальні засади економічної діагностики для комунальних підприємств водопостачання**» узагальнено визначення економічної діагностики, її предмет, об'єкт, мету, завдання та результат, встановлено особливості роботи комунальних підприємств водопостачання і на цій основі обрано напрями економічної діагностики та визначено послідовність проведення економічної діагностики та система показників.

Трансформаційні процеси в національній економіці та кардинальні зміни умов господарювання підприємств значно розширили функціональне поле дослідження їх діяльності, наповнили його новим змістом і значенням. Серед сучасних способів дослідження належне місце займає економічна діагностика, метою якої є системна оцінка стану підприємства для розробки дієвого механізму підвищення ефективності його функціонування на основі отриманих результатів. Визначено, що об'єкт економічної діагностики – це стан економічної системи (держави, регіону, міста, підприємства), предмет – показники, що характеризують стан системи та її елементів. Враховуючи багаторівневність та складність економічних систем, розмежовано мету, завдання, об'єкт, предмет економічної діагностики для рівня підприємства, галузі, національної та світової економіки.

На основі стратегічних напрямів реформування житлово-комунального господарства, особливостей комунальних підприємств і безпосередньо підприємств водопостачання обґрунтовано напрями економічної діагностики. До них віднесено економічну діагностику участі підприємства у соціально-економічному розвитку міст та районів, що обслуговуються, організаційно-управлінської діяльності, фінансової активності, збалансованості тарифоутворення, інвестиційно-інноваційного розвитку, техніко-технологічного забезпечення.

Обґрунтовано поетапний порядок проведення економічної діагностики комунальних підприємств водопостачання (рис. 1).

Рис. 1. Послідовність здійснення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання

До показників попередньої діагностики запропоновано віднести такі коефіцієнти: задоволення потреб (K_{zn} – співвідношення фактичного та нормативного споживання води на одну особу), безперебійності надання послуг (K_e – період постійного надання послуг водопостачання до загального періоду роботи), якості води (K_y – обсяг води, яка відповідає стандартам за критерієм якості, до фактичного обсягу наданих послуг), нерівномірності надання послуг (K_{np} – співвідношення нормативного споживання води та максимального за добу на одну особу); такі індекси: виконання заходів з енергозбереження (I_{e3} – обсяг наданих послуг до витрат електроенергії), надійності систем водопостачання (I_{nc} – знос основних фондів до кількості аварій), скорочення втрат води (I_{cv} – питомі втрати води на 1 м^3 , в тому числі невраховані), свідомості споживачів (I_{cc} – обсяг наданих послуг до дебіторської заборгованості), вмотивованості до ощадливого споживання послуг (I_{roc} – кількості споживачів, що мають прилади обліку води, до питомих втрат води на 1 м^3 спожитої води), інвестиційної активності (I_{ia} – капітальних вкладень до потреби в інвестиційних ресурсах), збалансованості тарифної політики (I_{zmn} – прибутку в тарифі до собівартості одиниці послуг). У роботі доведено, що застосування попередньої діагностики дозволить як

діагноз отримати висновки про стан підприємства за статусом (нормальний, порушений, критичний), формою виявлення (первинне, систематичне, повторне) і динамікою (стабільність, покращення, погіршення).

Обґрунтовано, що проведення поглибленої економічної діагностики на основі збалансованої системи показників дозволяє встановити порушення та виявити їх ступінь за основними напрямками діагностики. За ступенем порушення встановлені такі діагнози: легкий ступінь (незначне відхилення від нормативних значень, слабкі та одноразові виявлення, позитивна динаміка); середній (множинні та системні відхилення, від'ємна динаміка по окремих показниках); критичний (стійкі негативні відхилення від нормативних значень, від'ємна динаміка групи показників, стійкі від'ємні результати діяльності підприємства).

Викладені у першому розділі положення дають підставу вважати, що економічна діагностика є основою розробки програми оздоровлення і вдосконалення контрольної роботи на підприємстві.

У розділі 2 «**Аналітичне забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання**» виявлено проблеми комунальних підприємств водопостачання України і Донецької області зокрема, розроблено аналітичне забезпечення поетапної діагностики комунальних підприємств водопостачання та обґрунтовано підходи до розробки діагностичної картки і діагностичного профілю.

Виявлення проблем у діяльності комунальних підприємств водопостачання здійснено на основі аналізу показників по Україні, в розрізі регіонів та окремих підприємств Донецької області. До основних проблем зараховано такі: низьку забезпеченість водними ресурсами; невідповідність якості води нормативам та стандартам; зростання водоспоживання за регіонами при зниженні населення; перевищення обсягів відведених (скинутих) забруднених вод без очищення над нормативно-очищеними; зниження потужності очисних споруд; втрату спожитої електроенергії та втрату води у зовнішніх мережах; незадовільний стан мереж і споруд; неналежне виконання програм розвитку водопостачання та недосконалість організаційного забезпечення реформ.

З метою удосконалення аналітичного забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання обґрунтовано прийоми аналізу, що базуються на використанні матричного обчислення за наступними правилами (1, 2, 3).

$$A = \{a_{ij}\}, \quad i = \overline{1,3}; \quad j = \overline{1,11}. \quad (1)$$

$$a_{1j} = \begin{cases} I_{\{\epsilon_j \geq 1\}}, j = \overline{1,4}; \\ I_{\{\epsilon_j > 1\}}, j = \overline{5,11}; \end{cases}; \quad a_{2j} = \begin{cases} I_{\{\epsilon_j < K_{\max}\}}, j = 1 \\ I_{\{0 < \epsilon_j < 1\}}, j = \overline{2,4}; \\ I_{\{\epsilon_j = 1\}}, j = \overline{5,11}; \end{cases}; \quad a_{3j} = \begin{cases} I_{\{0 \leq \epsilon_j < 1\}}, j = 1,2,3,5,6,7,8,9,10,11; \\ I_{\{\epsilon_j > 1\}}, j = 4; \end{cases} \quad (2)$$

де $I_{\{A\}}$ – індикатор події A , при цьому A_1 характеризує стан системи за статусом як нормальний, A_2 – як такий, що має порушення, A_3 – як критичний за кожним показником попередньої діагностики.

$$I_{\{A\}} = \begin{cases} 1, \text{ якщо подія } A \text{ виконується} \\ 0, \text{ в іншому випадку} \end{cases} \quad (3)$$

Відповідні дії здійснені при виборі діагнозів за формою і динамікою.

Підсумкова матриця діагнозів (4) дозволила дійти висновку про стан підприємств водопостачання Донецької області та виступила основою для створення банку рішень за всіма напрямками, який дозволяє автоматично здійснювати вибір оздоровчих заходів.

$$\begin{array}{l} \xrightarrow{i=1} \\ \xrightarrow{i=2} \\ \xrightarrow{i=3} \end{array} \left[\begin{array}{ccc} A_{111} & A_{112} & A_{113} \\ A_{121} & A_{122} & A_{123} \\ A_{131} & A_{132} & A_{133} \\ A_{211} & A_{212} & A_{213} \\ A_{221} & A_{222} & A_{223} \\ A_{231} & A_{232} & A_{233} \\ A_{311} & A_{312} & A_{313} \\ A_{321} & A_{322} & A_{323} \\ A_{331} & A_{332} & A_{333} \end{array} \right] \quad (4)$$

де A_{ijk} – діагноз, який характеризується статусом i ($i=1,2,3$); формою виявлення j ($j=1,2,3$) і динамікою стану k ($k=1,2,3$). В дисертації розраховано показники попередньої економічної діагностики за 2004 – 2008 р. В табл. 1 відображені показники 2008 р.

За результатами попередньої економічної діагностики в 2008 р. виявлено такі діагнози: КП «Макіївський міськводоканал» ($K_{зп}, I_{нс}, I_{св}, I_{ia} = A_{331}; K_{б}, K_{нр}, I_{ез}, I_{сс} = A_{333}; K_{я} = A_{232}; I_{вос} = A_{332}; I_{зmn} = A_{233}$), КП «Донецькміськводоканал» ($K_{зп}, I_{ез}, I_{нс}, I_{св}, I_{сс}, I_{вос}, I_{ia}, I_{зmn} = A_{331}; K_{б} = A_{121}, K_{я} = A_{231}, K_{нр} = A_{332}$); КП «Маріупольське ВУВКГ» ($K_{зп}, I_{ia}, I_{зmn} = A_{111}, K_{б} = A_{122}, K_{я} = A_{231}, K_{нр}, I_{ез}, I_{нс}, I_{св} = A_{331}, I_{сс} = A_{133}, I_{вос} = A_{131}$); Харцизьке КП «Міськводоканал» ($K_{зп} = A_{321}; K_{б}, I_{нс} = A_{131}; K_{я} = A_{231}; K_{нр} = A_{331}; I_{ез}, I_{св} = A_{332}; I_{сс} = A_{322}; I_{ia} = A_{123}; I_{вос}, I_{зmn} = A_{111}$); Ясинуватське ВУВКГ ($K_{зп} = A_{113}; K_{б} = A_{121}; K_{я} = A_{231}; K_{нр}, I_{св}, I_{ia} = A_{331}; I_{ез} = A_{112}; I_{нс} = A_{321}; I_{сс} = A_{332}; I_{вос} = A_{123}; I_{зmn} = A_{233}$); КВП «Краматорський водоканал» ($K_{зп}, I_{нс} = A_{321}; K_{б}, I_{вос} = A_{121}; K_{я} = A_{231}; K_{нр}, I_{ез} = A_{332}; I_{св} = A_{111}; I_{сс} = A_{332}; I_{ia} = A_{123}; I_{зmn} = A_{223}$); Комбінат комунальних підприємств м. Вугледар ($K_{зп} = A_{321}; K_{б}, I_{вос} = A_{131}; K_{я} = A_{231}; K_{нр} = A_{331}; I_{ез} = A_{111}; I_{сс} = A_{332}; I_{нр}, I_{св} = A_{121}; I_{ia}, I_{зmn} = A_{123}$); КП «Зугресводоканал» ($K_{зп}, K_{нр}, I_{ез}, I_{сс} = A_{331}; K_{б}, I_{нр} = A_{311}; K_{я} = A_{231}; I_{св} = A_{332}; I_{вос} = A_{312}; I_{ia} = A_{123}; I_{зmn} = A_{121}$).

На основі кореляції значень показників поглибленої діагностики з рентабельністю наданих послуг встановлено щільність зв'язку і здійснено їх ранжирування за легким, середнім та критичним ступенем порушення.

Таблиця 1

Розраховані показники попередньої діагностики для постановки діагнозу стану підприємств за статусом у 2008 р.

№ з\п	Назва показника	Умове позначення	КП «Макіївський міськводоканал»	КП «Донецький міськводоканал»	КП «Маріупольське ВУВКГ»	Харцизьке КП «Міськводоканал»	Ясинуватське ВУВКГ	КВП «Краматорський водоканал»	Комбінат комунальних підприємств м. Вугледар	КП «Зугресводоканал»
1	Коефіцієнт задоволення потреб	K_{zn}	1,28	0,87	1,05	0,77	1,21	0,80	0,68	0,75
2	Коефіцієнт безперебійності надання послуг	K_b	0	1	1	1	1	1	1	0
3	Коефіцієнт якості води	$K_{я}$	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99
4	Коефіцієнт нерівномірності надання послуг	K_{np}	1,52	1,52	1,50	1,49	1,50	1,47	1,55	1,51
5	Індекс виконання заходів з енергозбереження	I_{ez}	0,95	0,94	0,81	0,89	1,02	0,99	1,11	0,84
6	Індекс надійності систем водопостачання	I_{nc}	0,62	0,98	0,91	1,22	0,92	0,79	1,48	0,99
7	Індекс скорочення втрат води	I_{cv}	0,81	0,99	0,80	0,95	0,98	1,24	1,09	0,75
8	Індекс свідомості споживачів	I_{cc}	0,91	0,96	1,09	0,92	0,90	0,98	0,85	0,84
9	Індекс вмотивованості до ощадливого споживання послуг	I_{voc}	0,96	0,99	1,02	1,00	1,09	1,37	1,20	0,88
10	Індекс інвестиційної активності	I_{ia}	0,64	0,67	1,42	1,40	0,98	1,02	1,33	1,47
11	Індекс збалансованості тарифної політики	I_{zmn}	0,80	0,04	2,17	1,49	0,99	0,99	1,05	1,03

Це дозволило побудувати діагностичний профіль комунальних підприємств водопостачання (табл. 2), на основі якого здійснено вибір блоків оздоровчих заходів (табл. 3).

Таким чином, програма оздоровчих заходів для КП «Макіївський міськводоканал» має набір рішень: $OZ_{1к} + OZ_{2к} + OZ_{3к} + OZ_{4к} + OZ_{5к} + OZ_{6к}$.

Для структування інформації, що отримана в результаті економічної діагностики, пропонується використання діагностичної картки. До неї заносяться такі дані: довідкова інформація про підприємство; відомості про результати попередньої діагностики та попередній діагноз; виявлений ступінь порушення за напрямками поглибленої економічної діагностики; рекомендована програма оздоровчих заходів та прогноз очікуваного ефекту від їх реалізації; відомості про виконані заходи.

Таблиця 2

Діагностичний профіль КП «Макіївський міськводоканал»

Ступінь порушення	Напрями економічної діагностики					
	участі у соціально-економічному розвитку міст та районів, які обслуговуються	організаційно-управлінської діяльності	фінансової активності	збалансованості тарифоутворення	інвестиційно-інноваційного розвитку	техніко-технологічного забезпечення
Критичний	•	•	•	•	•	•
Середній						
Легкий						

Таблиця 3

Блоки оздоровчих заходів для комунальних підприємств

Ступінь порушення	Напрями економічної діагностики					
	участі у соціально-економічному розвитку міст та районів, які обслуговуються	організаційно-управлінської діяльності	фінансової активності	збалансованості тарифоутворення	інвестиційно-інноваційного розвитку	техніко-технологічного забезпечення
Критичний	Блок ОЗ _{1к} *	Блок ОЗ _{2к}	Блок ОЗ _{3к}	Блок ОЗ _{4к}	Блок ОЗ _{5к}	Блок ОЗ _{6к}
Середній	Блок ОЗ _{1с}	Блок ОЗ _{2с}	Блок ОЗ _{3с}	Блок ОЗ _{4с}	Блок ОЗ _{5с}	Блок ОЗ _{6с}
Легкий	Блок ОЗ _{1л}	Блок ОЗ _{2л}	Блок ОЗ _{3л}	Блок ОЗ _{4л}	Блок ОЗ _{5л}	Блок ОЗ _{6л}

*Блок ОЗ – блок оздоровчих заходів; 1, 2, 3, 4, 5, 6 – номер напрямку економічної діагностики; к, с, л – відповідно критичний, середній, легкий ступінь порушення.

Основними користувачами діагностичних карток є виконавчі органи обласної та місцевої влади, територіальна громада, керівництво підприємств, інвестори. Запровадження діагностичних карток є доцільним з метою посилення контролю за виконанням програм оздоровлення комунальних підприємств водопостачання.

У розділі 3 «**Організаційне забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання та використання її результатів**» удосконалено систему організаційного забезпечення, розглянуто можливість використання результатів економічної діагностики при розробці бізнес-планів для отримання цільового фінансування та розроблено програму оздоровлення комунальних підприємств водопостачання на основі результатів економічної діагностики.

Узагальнення результатів дослідження дозволило запропонувати шляхи вдосконалення організаційного забезпечення економічної діагностики та використання її

результатів. З цією метою в дисертаційній роботі розроблено банк оздоровчих рішень за блоками «невідкладні заходи» та «перспективні заходи». Формування заходів здійснено на основі всебічної оцінки можливих варіантів значень кожного показника попередньої та поглибленої економічної діагностики. Основними вимогами, що ставилися до складання блоків, були такі: чіткість визначення, точковий та накопичувальний характер, зв'язок з конкретним ефектом від впровадження.

Удосконалення організаційного забезпечення здійснено за рахунок визначення виконавців та розподілу повноважень щодо обраних оздоровчих заходів, побудови сіткового графіку для обґрунтованого встановлення термінів виконання програми, створення адекватної матричної організаційної структури та визначення джерел фінансування програми оздоровлення (рис. 2).

Рис. 2. Організаційне забезпечення економічної діагностики та використання її результатів

Організаційне забезпечення сформоване на основі розробки інструктивної та інформаційної бази послідовності проведення економічної діагностики та викорис-

тання її результатів. Таким чином, встановленому діагнозу відповідає комплекс оздоровчих заходів з банку рішень, що виступає інформаційною базою забезпечення і обумовлює склад організаційних елементів.

Як окремий елемент економічна діагностика рекомендується для удосконалення процесу бізнес-планування, оскільки дозволяє встановити проблеми в діяльності комунальних підприємств водопостачання і обґрунтувати можливі варіанти їх вирішення.

Урахування результатів діагностики при розробці інвестиційних бізнес-проектів реалізовано через удосконалення послідовності розробки інвестиційних бізнес-планів. Для цього економічна діагностика додається як окремий блок до розділу, в якому обґрунтовується доцільність інвестицій. Використання результатів економічної діагностики у вигляді окремого розділу оптимізує всю структуру бізнес-плану, дає можливість більш точної оцінки фінансових можливостей комунальних підприємств водопостачання щодо реалізації проекту та його економічної ефективності. Обґрунтований діагноз і визначений комплекс оздоровчих дій дозволяють встановити послідовність, оцінити ресурси, економічну, соціальну і бюджетну ефективність інвестицій.

У дисертації запропоновано програму оздоровлення КП «Макиївський міськводоканал», метою якої є створення комплексу організаційних передумов стабільної діяльності комунального підприємства, що надійно забезпечуватиме потреби населення та промислового сектору у своїх послугах.

До основних заходів організаційного характеру програми віднесено такі: доведення добового споживання води до $1,33 \text{ м}^3/\text{особу}$, реконструкція 8 насосних станцій, заміна 77 насосів, заміна 636 км водопровідних мереж, забезпечення 7005 споживачів приборами обліку, скорочення витрат електроенергії на 316,5 тис. квт*год за рік. Визначено економічний ефект від їх реалізації. Заходи управлінського характеру передбачають перерозподіл функцій для виконання заходів програми шляхом переходу до матричної структури, упорядкування посадових інструкцій, підвищення кваліфікації управлінського персоналу (8 осіб), інженерно-технічного персоналу (12 осіб), економічного (5 осіб), створення бази даних щодо виконання програми. Обґрунтовані такі заходи фінансового характеру: пошук інвесторів для реалізації програми оздоровлення (необхідна розрахункова сума становить 25045,4 тис.грн.), впровадження бізнес-плану «Розвиток та реконструкція систем водопостачання та водовідведення» (розрахункова сума фінансування 22695,9 тис.грн за рахунок інвестицій міжнародних фінансових установ), підготовка пропозицій для участі у обласних цільових програмах.

Серед головних результатів, передбачених програмою оздоровлення, виділені такі: реалізація ефективної енергозберігаючої політики, скорочення питомих витрат на одиницю транспортування води, забезпечення раціонального балансу виробництва та споживання, обладнання споживачів приладами обліку споживання води, ра-

ціоналізація споживання води населенням, здійснення модернізації виробничих потужностей, скорочення непродуктивних втрат, забезпечення фінансової стійкості підприємств, впровадження нових технологій очищення, забезпечення необхідного рівня інвестиційної привабливості підприємств водопостачання, удосконалення тарифної політики, досягнення рівня беззбитковості та самоокупності операційної діяльності комунальних підприємств водопостачання.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне завдання щодо узагальнення та розвитку науково-методичних положень організаційно-аналітичного забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання, що дозволило обґрунтувати основні заходи програми їх оздоровлення. У ході проведення дослідження отримано такі теоретичні і практичні результати:

1. У результаті теоретичного аналізу наукових положень виявлено, що економічна діагностика як процес встановлення діагнозу економічної системи ще не набула власного наукового обґрунтування, її понятійний апарат запозичений з інших галузей знань. На основі розмежування предмету, об'єкту та результату діагностики за сферами застосування сформовано власне визначення економічної діагностики. Виявлено, що використовуючи позитивні риси і практичний досвід, накопичені іншими галузями, теорія економічної діагностики узагальнює і систематизує дані про економічні ситуації, що зустрічаються, можливі альтернативи дій, що спрямовані на їх розв'язання. Однак даний підхід не враховує специфіку діяльності комунальних підприємств, в тому числі природних монополій. Більш того, стан, що склався, може залежати не лише від економічних характеристик, а й від технічного і технологічного устрою, ефективності роботи керівництва, інфраструктурних, територіальних та природнокліматичних умов тощо, тому перелік показників, що характеризують стан підприємства, має бути чітко доведений з позиції галузевої належності підприємства, відповідності його статутній меті та завданням.

2. На основі аналізу нормативних актів, що визначають стратегічні напрями реформ у системі житлово-комунального господарства, особливості в діяльності комунальних підприємств та окремо підприємств водопостачання доведено, що до особливостей економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання належать такі: складність, розгалуженість та високий рівень зносу мереж водопостачання, значна ресурс- і фондомісткість, фінансова залежність від платоспроможності населення і одночасна підзвітність територіальній громаді, підконтрольність та урегульованість діяльності як природних монополій. Виходячи із зазначеного, напрями економічної діагностики обрано такі: діагностика участі у соціально-економічному розвитку міст та районів, які обслуговуються, організаційно-управлінської діяльності, фінансової активності; збалансованості тарифоутво-

рення; інвестиційно-інноваційного розвитку; техніко-технологічного забезпечення. За визначеними напрямками сформовано систему показників.

3. З використанням системного підходу встановлено етапи проведення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання. Упровадження поетапної діагностики дозволило оцінювати відповідність діяльності підприємства його основним завданням (попередня економічна діагностика) та стратегічним цілям і напрямам реформ водопостачання (поглиблена економічна діагностика). Доведено, що застосування такого підходу є доцільним для вибору невідкладних і перспективних заходів програми оздоровлення. На основі запропонованої в роботі системи показників попередньої діагностики та їх характеристики створено можливість формування діагнозу стану економічної системи за статусом, формою і динамікою.

4. За результатами аналізу показників попередньої економічної діагностики комунальних підприємств водопостачання за період з 2004 р. по 2008 р. встановлено діагноз, що відображає нормальний, порушений або критичний стан. З метою удосконалення аналітичного забезпечення економічної діагностики використано матричне обчислення, яке дозволило обґрунтувати залежність між певним значенням показників та характеристикою стану підприємства. Серед узагальнених проблем, які вимагають негайного вирішення та мають знайти своє відображення в оздоровчих заходах невідкладного характеру, виокремлені такі: підвищення рентабельності, виявлення внутрішніх резервів, реконструкція мереж, зниження втрат води та підвищення її якості, зменшення шкідливих викидів у воду, модернізація та встановлення нових очисних споруд, активізація процесу впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій.

5. Існуючі контрольні заходи щодо виконання цільових програм комунальними підприємствами водопостачання обмежується лише звітами про терміни та обсяги виконаних робіт. Такий підхід не враховує рівень участі підприємства та використання його внутрішніх резервів. З метою посилення контролю впроваджено діагностичну картку, форму і зміст якої запропоновано в роботі. Діагностична картка узагальнює результати економічної діагностики і одночасно надає інформацію про здійсненні оздоровчі заходи. Розробка діагностичної картки стала можливою за рахунок побудови діагностичного профілю, який поєднує результати економічної діагностики за напрямками, ступінь порушення стану підприємств та рекомендовані оздоровчі заходи.

6. З метою підвищення якості послуг комунальних підприємств водопостачання удосконалено систему організаційного забезпечення економічної діагностики. Для цього встановлено чітку процедуру вибору функцій і завдань, виконавців, засобів контролю за такими напрямками: формування підсумкового діагнозу, вибір оздоровчих заходів за встановленим діагнозом, розробка програми оздоровлення, її реалізація, встановлення зв'язку з іншими програмами, здійснення контролю. Органі-

заційне забезпечення реалізації програми оздоровлення містить визначення виконавців та розподіл повноважень щодо обраних оздоровчих заходів, встановлення термінів виконання на основі сіткового планування, створення адекватної матричної структури і фінансування реалізації заходів.

7. Доведено, що використання результатів економічної діагностики при розробці бізнес-планів для отримання цільового фінансування має подвійне значення. З одного боку дозволяє більш точно оцінити економічну ефективність проектів за рахунок ґрунтовної оцінки фінансової активності підприємства та збалансованості його тарифоутворення. З іншого – відображає фінансові можливості комунальних підприємств водопостачання щодо реалізації проектів. Варто також враховувати, що більшість проектів комунальних підприємств водопостачання, що фінансуються за рахунок цільових програм, не дозволяють використовувати існуючі методичні підходи. На цій основі запропоновано додати до структури бізнес-плану проведення економічної діагностики.

8. Запропоновано програму оздоровлення комунального підприємства водопостачання КП «Макіївський міськводоканал», яка містить заходи організаційного, управлінського, фінансового характеру. Напрями програми сформовані за рахунок виявлення внутрішніх резервів підприємства при проведенні економічної діагностики. До заходів організаційного характеру віднесено такі: доведення споживання води до нормативного, реконструкція насосних станцій та водопровідних мереж, забезпечення приборами обліку, скорочення витрат електроенергії. Серед заходів управлінського характеру названо такі: перерозподіл функцій для виконання заходів програми, упорядкування посадових інструкцій, підвищення кваліфікації персоналу, створення бази даних щодо виконання програми. Заходи фінансового характеру полягають у пошуку інвестицій для реалізації програми, розробці пропозицій для участі у обласних цільових програмах та бізнес-плану «Розвиток та реконструкція систем водопостачання і водовідведення» для отримання інвестицій міжнародних фінансових установ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових виданнях

1. Мельникова О.С. Теоретичні та методологічні підходи до визначення «економічної діагностики» / О.С. Мельникова // Управління економікою регіону та підприємства: зб. наук. праць ДонДАУ. – Донецьк, 2003. вип. 29, т.4. – С. 137-144.
2. Мельникова О.С. Розробка діагностичного профілю галузі міського господарства на базі проведеного фінансового аналізу / О.С. Мельникова // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. научн. трудов ДонНУ. – Донецьк, 2005. ч. 3. – С.1136-1144.
3. Мельникова О.С. Місце економічної діагностики в моніторингу реалізації стратегії / О.С. Мельникова, О.М. Мальцев // Економіка будівництва і міського

господарства. – Макіївка, 2005. т.1, № 1. – С. 7-12. (*Особистий внесок: обґрунтовано послідовність економічної діагностики і її роль в моніторингу реалізації стратегії соціально-економічного розвитку міста.*)

4. Мельникова О.С. Економічна діагностика діяльності підприємств як основа прогнозу економічного потенціалу міста / О.С. Мельникова // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2006. т. 3, № 4. – С. 130-132.

5. Мельникова О.С. Проблемы отрасли водоснабжения в Украине и пути их решения / О.С. Мельникова, Д.С. Филиппова // Современный научный вестник: научно-теоретический и практический журнал. – Белгород, 2008. - № 12 (38) – С. 29-35. (*Особистий внесок: здійснено ранжирування проблем водопостачання з метою встановлення діагностичних критеріїв.*)

6. Мельникова О.С. Методика експрес-діагностики діяльності підприємств водної галузі / О.С. Мельникова, В.Г. Сєвка, М.Ф. Іванов // Экономика и управление. – Симферополь, 2008. №4. – С. 29-32. (*Особистий внесок: визначено параметри експрес-діагностики і методика їх проведення, доведено необхідність здійснення попередньої діагностики, обґрунтовано її математичний апарат.*)

7. Мельникова О.С. Моделювання економічної діагностики для підприємств водопостачання / О.С. Мельникова, Г.К. Шурко // Механізми підвищення ефективності управління функціонуванням економіки: зб. наук. праць ДонДУУ. – Донецьк, 2009. т. 10, №133. – С.224-238. (*Особистий внесок: розроблено алгоритм проведення економічної діагностики для вибору невідкладних заходів програми оздоровлення комунальних підприємств водопостачання та обґрунтовано правила побудови матриці індикаторів.*)

Опубліковано у матеріалах науково-практичних конференцій

8. Мельникова О.С. Інформаційне забезпечення реалізації стратегії соціально-економічного розвитку м. Макіївка до 2015 року / О.С. Мельникова // Проблемні питання формування стратегії соціально-економічного розвитку промислового міста: зб. наук. праць ДонНАБА. – Макіївка, 2005. – С.97-100.

9. Мельникова О.С. Пути активизации инновационного развития предприятий и городского хозяйства Донбасского региона / О.С. Мельникова, М.Ф. Иванов, Т.З. Чаргазия // Материалы II международной научно-практической конференции «Инновационная модель развития промышленного региона: проекты, управление, результаты». – Донецк, 2007. – С. 166-169. (*Особистий внесок: визначено місце моделі економічної діагностики в геоінформаційній системі міста та регіону.*)

10. Мельникова О.С. Формирование системы параметров диагностической модели промышленного города / О.С. Мельникова, С.В. Владарчук // Матеріали VI Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Будинки і конструкції з використанням нових матеріалів»: зб. наук. праць ДонНАБА. – Макіївка, 2007. – С. 144-145. (*Особистий внесок: встановлено підхід до формування системи па-*

раметрів діагностичної моделі промислового міста.)

11. Мельникова О.С. Ситуаційне планування в галузі міського господарства / О.С. Мельникова, О.С. Перекопська // Матеріали VI Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Будинки і конструкції з використанням нових матеріалів»: зб. наук. праць ДонНАБА. – Макіївка, 2007. – С. 168. *(Особистий внесок: розглянуто теоретичні аспекти ситуаційного планування для підприємств міського господарства.)*

12. Мельникова О.С. Визначення та класифікація стратегій підприємств питного водопостачання / О.С. Мельникова, Д.В. Філіпцова // Матеріали VII Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Проблеми сталого розвитку будівельного галузі і ЖКГ». – Макіївка, 2008. – С.179-181. *(Особистий внесок: обґрунтовано стратегічні напрямки програми оздоровлення комунальних підприємств питного водопостачання.)*

13. Мельникова О.С. Розробка бізнес-проекту інвестиційного розвитку комунального підприємства на основі економічної діагностики / О.С. Мельникова, С.В. Владарчук // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання реформування житлово-комунального господарства в Україні». – м. Макіївка-Слов'янськ, 2008. – С. 147-149. *(Особистий внесок: обґрунтовано доцільність виділення в методиці розробки інвестиційних бізнес-проектів розділу, що дозволяє провести економічну діагностику; встановлено значення діагностики для визначення обсягів державного фінансування цільових програм в галузі водопостачання.)*

14. Мельникова О.С. Обоснование этапов экономической диагностики предприятий водоснабжения / О.С. Мельникова // Материалы I Международной научно-практической конференции «Научно-техническое творчество молодежи – путь к обществу, основанному на знаниях». – Москва: МГСУ, 2009. – С. 222- 223.

АНОТАЦІЯ

Мельникова О.С. Організаційно-аналітичне забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківська національна академія міського господарства, Харків, 2010.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню організаційного й аналітичного забезпечення економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання як основи розробки програми їх оздоровлення.

Досліджено підходи до проведення економічної діагностики та встановлення діагнозу економічної системи за її результатами. Визначено особливості діяльності підприємств водопостачання і обґрунтовано систему показників економічної діагностики. Систематизовано методи економічної діагностики та доведено необхідність її

поетапного проведення. Здійснено оцінку сучасного стану підприємств водопостачання України та Донецької області і узагальнено проблеми, що не дозволяють стабілізувати їх стан. Розроблено аналітичне забезпечення поетапної діагностики комунальних підприємств водопостачання. На основі поетапної діагностики проведено попередню і поглиблену економічну діагностику підприємств водопостачання Донецької області та встановлено діагноз. Обґрунтовано підходи до розробки діагностичної картки та діагностичного профілю підприємств водопостачання на основі встановленого діагнозу. Удосконалено організаційне забезпечення економічної діагностики комунальних підприємств водопостачання та використання її результатів. Запропоновано прикладні аспекти використання результатів економічної діагностики при розробці інвестиційних бізнес-планів для отримання цільового фінансування. Розроблено програму оздоровлення комунальних підприємств водопостачання, яка містить основну та допоміжні цілі, визначену послідовність заходів, виконавців, термінів та передбачуваний результат.

Ключові слова: економічна діагностика, діагноз, комунальне підприємство водопостачання, діагностичний профіль, діагностична картка, організаційне забезпечення, оздоровчі заходи, програма оздоровлення.

АННОТАЦІЯ

Мельникова О.С. Организационно-аналитическое обеспечение экономической диагностики деятельности коммунальных предприятий водоснабжения. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Харьковская национальная академия городского хозяйства, Харьков, 2010.

Диссертация посвящена теоретико-методическому обоснованию организационно-аналитического обеспечения экономической диагностики деятельности коммунальных предприятий водоснабжения как основы разработки программы их оздоровления.

В первом разделе диссертационной работы выполнено научное обоснование понятия «экономическая диагностика» как процесса постановки диагноза состояния экономической системы на основе анализа показателей с целью дальнейшего выявления причин и последствий сложившегося состояния и формирования комплекса мероприятий, действий по их предупреждению, устранению, улучшению. Разграничены цель, задание, объект, предмет экономической диагностики по уровням экономических систем. Выделены особенности коммунальных предприятий водоснабжения, которые позволили обосновать направления экономической диагностики, а именно: диагностика участия в социально-экономическом развитии обслуживаемых городов и районов; организационно-управленческой деятельности; финансовой ак-

тивности; сбалансированности тарифообразования; инвестиционно-инновационного развития; технико-технологического обеспечения. Предложена поэтапная последовательность проведения экономической диагностики за счет выделения предварительной диагностики. Разработана система показателей для проведения предварительной диагностики.

Во втором разделе проведен анализ показателей деятельности коммунальных предприятий водоснабжения Украины и Донецкой области. На основе анализа выявлены такие проблемы: низкая обеспеченность водными ресурсами, несоответствие качества воды нормативам и стандартам, увеличение водопотребления по регионам при снижении численности населения, потери электроэнергии и воды во внешних сетях, неудовлетворительное состояние сетей и сооружений, ненадлежащее выполнение программ развития водоснабжения и несовершенство организационного обеспечения реформ. Разработанные в первом разделе подходы к проведению диагностики позволили осуществить оценку состояния коммунальных предприятий водоснабжения Донецкой области и установить итоговый диагноз.

Использование матричного исчисления и корреляционного анализа при проведении поэтапной экономической диагностики позволило усовершенствовать аналитическое обеспечение процесса. На основе результатов экономической диагностики построен диагностический профиль коммунальных предприятий водоснабжения, выбраны оздоровительные мероприятия. В диссертации обоснованы подходы к построению диагностического профиля, разработана форма и содержание диагностической карточки как основы для улучшения контрольной работы на предприятии.

В третьем разделе работы усовершенствовано организационное обеспечение экономической диагностики и использования ее результатов, за счет выполнения действий от постановки диагноза состояния предприятия до контроля за ходом реализации программы оздоровления. Для каждого элемента системы обоснованы задачи, функции, средства контроля в достижении результатов. Основной целью усовершенствования организационного обеспечения выбрано повышение качества услуг в условиях ограниченных средств. Основной задачей является использование внутренних резервов предприятия для достижения цели. Постановка задач, функций и определение сроков реализованы с помощью сетевого планирования. Предложены прикладные аспекты использования результатов экономической диагностики при разработке бизнес-планов для получения целевого финансирования. Обосновано, что результаты экономической диагностики дадут более четкое определение возможностей предприятия по реализации проекта. Разработана программа оздоровления коммунальных предприятий водоснабжения, в которой предложен банк оздоровительных решений с блоками неотложных и перспективных мероприятий. Мероприятия сформированы по каждому возможному значению показателей предварительной и углубленной экономической диагностики.

Ключевые слова: экономическая диагностика, диагноз, коммунальное пред-

приятие водоснабжения, диагностический профиль, диагностическая карточка, организационное обеспечение, оздоровительные мероприятия, программа оздоровления.

ANNOTATION

Mel'nikova O.S. Organizational and Analytic Support of the Economic Diagnostics of the Activity of Water Supply Utility Plants. – Manuscript.

The candidate's thesis by specialty 08.00.04 – Economics and Business Management (by the types of economic activities). – Kharkiv National Academy of Municipal Services, Kharkiv, 2010.

The dissertation is devoted to the substantiation of organizational and analytic support of the economic diagnostics of the activity of water supply utility plants as a basis for the development of a program of their improvement.

There were investigated approaches of carrying out economic diagnostics and diagnosing an economic system by its results. There were determined peculiarities of the activities of water supply utility plants and the system of indices of the economic diagnostics was substantiated. Methods of the economic diagnostics were systematized and there was proved a necessity of its step-by-step carrying out. There was estimated an up-to-date state of the water supply utility plants both in Ukraine and in Donetsk Region and the problems which prevent from stabilizing their state were generalized. There was developed an analytical support of a step-by-step diagnostics of water supply utility plants. On the base of the step-by-step diagnostics a preliminary and profound economic diagnostics of water supply utility plants in Donetsk Region was carried out and the diagnosis was established. There were substantiated approaches to develop a diagnostic card and a diagnostic profile of water supply utility plants on the base of the diagnosis established. There was improved an organizational support of the economic diagnostics of water supply utility plants and how to use its results. There are suggested applied aspects of using the results of the economic diagnostics when developing investment business-plans to obtain a purpose financing. There was developed a program of improving water supply utility plants, the program contains both the main and auxiliary purposes, a determined sequence of measures, performers, terms and supposed results of its implementation.

Key words: economic diagnostics, diagnosis, water supply utility plant, diagnostic profile, diagnostic card, organizational support, improvement measures, improvement program.

МЕЛЬНИКОВА ОКСАНА СЕРГІЇВНА

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ
КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ**

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний випуск

Торкатюк В.І.

Підп. до друку 22.01.10

Формат 60*84 1/16

Папір офісний

Друк на ризографі

Умовн.-др. арк. 0,9

Замовл. № 5400

Тираж 100 прим.

61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12.

Сектор оперативної поліграфії ЦНІТ ХНАМГ

61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12